

ЦЪРКОВЕН ВЕСТНИК

ОРГАН НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА
за религиозна и църковно-обществена просвета

† Драгомишки епископ ИОАН

Четвърт век Световен съвет на църквите

На 23 август т. г. се навършиха 25 години от съществуване то на Световния съвет на църквите (ССЦ). Той е бил основан на Първия световен конгрес в гр. Амстердам през 1948 г. Тогава на него участвували 147 църкви (главно протестантски) от 48 страни. Днес това число е нараснало на 265 църковни общности от над 90 страни, между които и повечето православни църкви. Римокатолическата църква проявява интерес към този световен религиозен форум, но по повечина причини, все още отказва да участва в него. Българската православна църква бе преста да член на ССЦ в Ню-Делхи през 1961 г. и оттогава се старее да дава своя прическа в неговите благородни и полезни за цялото човечество инициативи. Който проследя дейността на ССЦ през изминалия четвърт век съществуване, взетите решения на пленирните конгреси в Амстердам (1948 г.), Еванстон (1954 г.), Ню-Делхи (1961 г.) и Упсала (1968 г.), може да се удивява на неговото развитие, постижения и начертаните планове за бъдеща дейност в твърде широк социално-икономически и църковно-политически аспект. Целото това смеено предприване се дължи главно на успешното и първия му генерален секретар и архитект В. А. Васер Хуфт, както и на редица светли инициатори като: В. Темла от Кентърбъри, Н. Зиссерблом от Упсала, М. Ниммелер, П. Олдам, Л. Нойбигли, Х. Лиске и др.

Юбилейното чествуване започнало на 25 август т. г. с отслужаване на „акмуническа вечеря“ с литургия в параклиса на генералния секретариат. На другия ден (26.VIII.), в калвинистката катедрален храм „Св. Петър“ в Женева се състояло тържествено събрание (т. н. словесно богослужение), на което сегашният генерален секретар на ССЦ д-р Филип А. Потер произнесъл проповед вярно евангелистичен текст: Лук. 4: 14-30. В нея той направил преглед на изминалата дейност на ССЦ и изложил предстоещите задачи на това икуменическо движение. Между другото д-р Ф. Потер казал:

„Ако погледнем назад през изминалите 25 години на Световния съвет на църквите, ние имаме всички основания да бъдем благодарни за това минало, защото църквите са събрали в една общност след вековна изолация, възна с борби, съмнението и недоверие. Ние научихме ексцелсионата благодарно не само да бъдем заедно, но и да растем, да изправяме и да живеем съвместно. Ние можем да се радваме на това и да бъдем благодарни, че днес християнското семейство в целия свят е обхванато от икуменическото движение, от желанието да изняма нашето общо призвание — да осъществим единството на Църквата като символ на Божиата воля за единство на цялото човечество.“

Какво означаваат за нас, като имаме предвид бъдещето на това икуменическо движение и особено на Световния съвет на църквите, Християнският слог: „Днес се изпълни това писание, което чухте“ (Лук. 4: 21)? Думите и делата на Христа образуват основата на нашето съществуване като Негови съработници. „Днес“ в думите на Исуса представлява съд и извекване спрямо нашето „днес“ — т. е. времето, в което живеем. Това е призна да се включим в осъществяването на Божия план. Според евангелието на св. Лука Исус започва своята дейност, като говори за същността на Божие царство: „Духът Господен е върху Мене; затова Ме помаза да благовестя на бедните, прати Ме да проповядвам на пленените освобождение, на слепите прогледане, да пуся на свобода измъчени-

те, да проповядвам благовериността Господна година. В това се състои Божие царство, на говорю Исус. И днес, при Моето идване, и хва всички онова, което ще последва до Моето развитие и възкресение, ще се изпълни това благоверие.“

Ако искаме да бъдем Христови съработници, трябва да гледане съвсем сериозно на това послание и да осъществяваме изложената ни задача. Нашето собствено „днес“ свидетелства, че ние имаме лошо отношение към бедните по целия свят — те стават все по-бедни. Тези, които са подтиснати в днешния свят, имат малка или никаква надежда за освобождение. Онези, които морално или духовно са изостанали, нямат възможност да прогледат. Няма признаци, че Божият план се осъществява. В противоположност на това Исус ни подканва да реализираме Неговото „днес“. Това зов включва всички народи и обстоятелства. Като съработници и съучастници на Исуса Христа ние изпълняваме световноисторическа задача, носим обществена и политическа отговорност, защото тука се ка сае за Неговото царство. Нашето призвание в икуменическото движение обхваща цялостния живот, цялото човечество. За това от библейско гледище е правдоно в подхощие ССЦ и неговите членски-църкви по отделно да се занимават с мизерията, политическото, здравейството и отчаянието, колкото те и да се намират. Това означава „днес“ в думите на Исуса Христа.

В бедността Си за осъществяване на Божие царство Исус беде конкретен. Неговото „днес“ се отнасяне за глудувашите телом и духом, за болните, бесноватите, отритнатите, будащитите, ексцелсионитите. И цената за Неговото „днес“ бе не кръстът. Ние, които продължаваме Неговото дело, не бива да вършим по-малко. И повече не можем да сторим. Но ние трябва да си предствим честно нашето положение като църкви, които са призвани да осъществят Божие „днес“.

За съжаление, всички ние сме част от световното „днес“ и имаме вина за мизерията, изнечнатата, подтиснеността, сипенатата и отчаянието на човечеството. Когато Исус говорел на Своите съработници в Назарет, те принази Неговите благодатни думи, обаче били еронични и тизноно тълкуване. Те казвали: „Личико, изнещи се сам“ — поговорка, която означавала, че младострането трябва да започне от дома, или инициация се за твоите собствени хора, предя да мислиш за другите. За съжаление, това изпълно върно стражана-повелението на църквите днес, тяхното занимание със своето собствено съществуване и бляне, тяхния гето-материализъм, тяхния страх да бъдат открити за други.

Исусовите сънародници тълкували Неговото „днес“ с бипалната забележка: „Не е ли този Поесфонин син? Не сме ли и ние част от околната среда? Защо е необходимо да се отделим от вашата култура и социална връзка и робство? И когато Исус говорел за включването на сарептската вдовица и сириницата Неман в Божие царство, Неговите глудувания се опитвал да Го убият в пропастта: Божие „днес“ бива отключавано, отключавано. Така трябва да означава да бъдат обхванати и онези, които го проповядват.“

Тук е повлечу към всички нас като църкви и християни, Готови да сме да приемем в отговорим на този зов, за да бъде преобразено нашето духовно, морално, църковно „днес“ в Божие „днес“. Това има предвид Исус Христос, когато ни говори: „Покажете се в ивериите в Евангелието“. Огласяете се

от тревнистите върхове, от авашето „днес“ и се отдайте безусловно на свободата, която се предлага от Христовото благодение, от Божието „днес“. Освободете се, да да станете Божии оръдия за освобождение и на вашия ближък.

На този празник по случай 25-годишнината от основаването на СССР ни трябва да изповедаме Исуса Христа като Бог, Спасител в Избавителя. Нашето призвание е да обогатим църквите, да да служат за свобода на света. Дано Бог ни дари това „днес“ чрез нашия Господ Исусе Христос в силата на Светия Дух!

В меморандума по случай юбилеяния ден генералният секретар заявя, че в съвременния американец се живя в СССР през 25 години е претърпял процес на промени. Ако при спонстване той е отразил предимно традиционните центровете на протестантството в Европа и Северна Америка, то днес съществата се е откъснала от известна степен, понеже са се присъединили към новите църкви от Азия, Африка и Латинска Америка, които са внесли свои собствени разбираня за християнски живот, богословие и общество. Те представляват днес почти половината от членуватите църкви в СССР и играят все по-голяма роля в управлението на съвета.

Д-р Ф. Потер изтъква, че през тези 25 години СССР не само е разширял, но е и задълбочил своята дейност. Така напр. от помощ за развитие се е преминало към политика за развитие; от намаляване на гавала се е достигнало до неговото преодоление и отстраняване на връшните му; интензивното социално-економическо развитие е довело до изкуствеността на антирелигиозния програма и подкрепа на освободителното движение.

Прот. П. Соколовский

Християнството в революцията

В историята на човечеството двадесетия век е век на победата на Великата социалистическа революция в Русия и век на бурните социално-революционни промени в света — век на решителна борба срещу силите на империализма и експлоатацията. Двадесетият век отбелязва изключителни постижения в областта на науката. Той отбелязва началото на овладяването на космоса и на разбирането на атомите.

Развитието на транспорта и съобщенията коренно измени представата ни за разстоянията, и това спомогна за по-широко общуване между хората и за бурното разпространение на информацията. Всичко ново и революционно днес бурно достига от един край на земята до другия — от столицата на Египет до Африка до борещите се селища в Латинска Америка и до жителите на островите в Тихия океан. На старото и реакционното става все по-тъмно на нашата земя. Такъв е пътят на човешкото развитие, и никаква сила не е в състояние да спере този път, защото — както варяне ние, християните — промислителната сила Христоса. Сам Христос, Господарят на света и Главата на Църквата присъства в този свят и насочва всяко „към добри последствия“.

В този бурно променящ се свят, свят на велик напредък на човека в името на щастието на хората и по-добро бъдеще на човечеството, живее, действа и се стреми да внесе своя принос и Христовата Църква. Настинна много християни избират явян път на съмишлене и изграждане на новия свят и то това явян се трудеят за бъдещото на цялото човечество. Мисловно християни в Русия направила това през октомври 1917г., през време на революционното преобразование. След това правят днес християните в Азия, Африка и Латинска Америка, като се борят против насилието и агресията за своето пълно освобождение, за изграждане на ново, по-справедливо общество. В този световен процес в изграждане на нова ера в човешкото съществуване всяка църква и всеки християнин могат и трябва да изберат едно от двете: или да остават обикновени наблюдатели на това, което става в света, което неизбежно ще ги доведе до съучастие в беззаконията, или да вземат активно участие в този творчески процес. Християните са призвани от своя Господ именно към последното — „за възбуждане на паднали“, за осъществяване на заветните стремежи на човека, стоящи на земята, — призвани са не само да благоденстват, но и да творят. Днес едно протестантско и прогресивно изменение на обществото в науката, техниката и икономиката, а социалния план трябва да бъде напълно изключено от живота на Църквата и християните, защото в противен случай те ще се окажат служители на идеологията на експлоатацията, насилието и контрреволюцията. Това би ги върнало към времето на кръстоносните походи и към осъждане на всяко ново в името на фалшивото разбиране на „Бо-

Това дало повод за спорове и във от СССР. Доскоро „хоробачето“ (символ на икуменистическо движение) прилядало на паракор за водене, на който всеки се надявал, че ще плава в спокойни води. Но различните в мнениата, които днес открито се изразяват в икуменистическото общество, показва ясно, че морето е неспокойно. Понякога съществува опасност корабът да получи страничен удар. Но и сред бурите задачите трябва да бъдат ясни.

Генералният секретар изразил съжаление за недостатъчния напредък за достигане по-голямо църковно единство. Между протестантите, православните и католиците все още няма равнобратство по съществените веровни различия. Също така малко се е удало на СССР да обогати живота на църквите.

Д-р Ф. Потер изтъква, че в бъдеще СССР не може по-добре да открие, разбере и използва, отколкото досега, „гражданското богатство, което се крие в културата на отделните християнски изповедания“. Заслужава да се създаде връзка между благоденствието на Азия, чувството за общност на Африка, верните традиции и начини на религиозен живот на Европа и Северна Америка, както и грижата на Латинска Америка за освобождение човека от вековните мисловни и социални структури.

„Дано СССР да може верно да опази и развие икуменистическото наследство, смело, като Авраам да изрече към неизвестното бъдеще: да бъде готов да живее в един свят на бурни промени и да дочака бъдещия град, който строилен и създаден е Бог!“

жето величие“, което, за съжаление, е ставало в историята и симптомите на което се забелязват тук-там и досега.

Съсем ясно е, че църквите и християните са тясно свързани с традицията, с обичаите и с устройството на реализацията живот, предавани се от род на род. При тези условия, разбира се, не е лесно да се правят промени, понякога крайно необходими и намерени. Това не е лесно в Православната и Католическата, но и в протестантските общини, които имат по-нови традиции.

Можем да посочим много проблеми, които се отнасят до вътрешния живот на Великото православие. Те засягат неговия живот като цяло, членовете на което живеят и действуват в различни социално-политически форми. Тези стрелби с литургическата, каноническата и дисциплинарият страна и се разбирателно основите и перспективите за достигане на вероизповедно единство както с по-близките, така и с по-далечните брати. Радостно е да се отбележи, че в Православия сега все по-ясно се очертават неговите задачи в съвременния свят. За много от тези задачи са правени обсъждания на изчерпано величие обсъждания. Да върнем, че не е далеч денят, когато гласят на Православия, неговият зов за единство и съюз в любовта, ще прозвучи още по-силно и действено, защото това настоятелно изисква от него съвременната обстановка както в християнството, така и в света въобще.

На нас е известна напрегнатата работа, огромните усилия и дългите дискусии, които ставаха на Втория Ватикански събор, чийто основна задача беше да внесе обновление в живота на Римокатолическата църква. Без да подценяваме работата на събора ява определено можем да кажем, че той бе даде отговор на много важни и остри въпроси от живота на тази църква: нейното отношение към другите християнски църкви и към света. Но все пак очевидно е, че на събора се очертава ясно проблемите на Римокатолическата църква и се почувства от остра нужда от срочния им разрешаване. Сега, в след-сборния период, много ще зависи от това в каква насока ще тръгне и към какво ще принове Римският протестантски събор.

Днес ние сме съветители и на това, че в протестантските общини от една страна се забелязва усилен стремеж към междуконфесионално обличаване и обединяване, но, от друга страна, че това не е лесно за тях поради историческите различия, разбояранията на местните традиции и даже поради самото разбиране целите на християнското единство.

Динамичният стремеж в християнското към църковно обновление и икуменистическо изграждане, присъщ днес в по-голяма или по-малка степен на всички църкви и християнски общности, се обяснява не с това, че иззадния в изтекло стотици християнските римоидетал, духовенството в богословията на

познава, както никога досега духа на Евангелието и Неговата вечна глъбина и със своите дела са придобили повече от дароваността на Са. Дух. Известно е, че в историята на Църквата и на вселенско християнско изповядване е имало и по-рано не по-малко, околното в наши дни, реформатори, обновители, икуменисти — хора, поиятото наистина свети и богоугодни, които са се протъпявали на човешките наклонения в живота и традициите на Църквата и са се борели за единство и братство на всички Християни на основата на Евангелието, на Христовото учение. Но съвсем ясно е и това, че е безрезервеност по своята широта в дълбочина същественият стремеж към обявяване на Църквата, към икуменистическа обединяване. В миналото не е имало нещо подобно на това, на което ние сега сме свидетели. Това обстоятелство може да се обясни с настъпващите бързи промени в света, в който живее и действат църквите и Християнските последователи. Днес много по-бързо отзвонят и да било се променя човешкото общество в социални, икономически, научно-технически и политически план. Църквите могат би твърде дълго не забелязваха, че живеят в епоха на важни революционни промени. Те твърде дълго пасивно наблюдавали и не се присъединили в процеса на изграждането и укрепването на радикално ново общество, протопени на новите историци на познания. Те просто възприемали миналото, силно свързано с определена традиция, и смятали, че то е съвременно и идентично на Божията воля. Радикално новото се възприемало от църквите като чисто човешко дело, което като че ли няма Божие благословение и поради това няма да успее в историята. Фактът на победата на Великата Октомврийска социалистическа революция беше не само изпит за традиционното руско православие, приковано в миналото към коменицията на царското самодержавие и не без „родилния мъст“ на империализма на новото общество, но и валидното което повика от всички Християни, от цялата християнска икумена, да ревизира своето отпощение към обществото.

Дълго време църквите на Запад бяха под влиянието на пропагандата за борба с комунизма и станаха ярки или косвени съучастници в тази борба. Дълго време християнските общини на Запад не бяха свободни от наивната надежда, че в тази борба църквите и християните в социалистическите страни ще бъдат в една или друга степен на тяхна страна. Ето какво припомня в своята последна книга този новатор на сбора св. Павел в Лондон Джон Колвил по този повод. В беседа с него следя угарис припомня своите възгледи: „Католически послужители от цялата църква в нашата борба за това, да спремем по Християни път в нареден условия, освен друг на недоверие и осъждане? Вие ни протегате ръка на дружба само в оня случай, когато се обяви за антикомунизъм, привърженици на Запада в „студентска война“, но нима започна църква в Англия не е свързана с капиталистическия материализъм на Запада? Подобно извлечение на християните от социалистическите страни нямаше оправдание в периода на „студентска война“, но то продължава да е актуално и ще продължи да е оправдало до тогава, докато представителите на християните от Запада не престанат да говорят от позиция на антикомунизъм. А от такава позиция говорят действително всички ония, които сега правят опити да оправдат с лъжештрихирани убедения съществуващото положение в страните на Латинска Америка, Родезия и ЮАР. От такава позиция излизат отдели дъбли на католицизма и протестантизма, а също така и някои представители на Православното, очевидно не разбирали значимата на времето. Този курс в християнството е дълъж и опасен, защото в него е заложено стремежът да се оправдават с Христовото име разбойничеството и насилството над цели народи. Стремежът да се постави знак на равенство между социалистическата система и втегма е неистовостен. Това донаказа своето съществуване на Църквата в СССР и в другите социалистически страни. И ако говорим за атеизъм, тогава трябва да говорим и за разпространеното сегат практическо безбожие, което ясно се забелязва в много страни на Западна Европа, Африка и Латинска Америка. Там е явното увеличаването броя на безрелигиозната младеж и повече охлаждането към религията. Атеистичното изправление в дълбоко отклонение на индустриалната младеж навр. списъкът от Атеистическата църква Кале нямала не в друго друго, а в „лъжливото изправление и във валинното на западната цивилизация“. Сега когато ние сме не само свидетели на големи борби за освобождение на народите от заробване и експлоатация, но и участници в големите победи постигнати благодарение на социалните революционни промени, на нас — както и на милиона християни в целия свят — е съвършено ясно, че християните са призвани да служат на Любова не само в старото общество, но и да подкрепят външните революционните промени, защото това съществува на духа на Евангелието.

Животът в революцията и революционните промени подбужда Църквата и християните не само да вземат ясно своето място отговорност своята душа, но и да заемат ясно своето място

или на участници в тези изменения, или на обикновено наблюдаващи, или на защитници на „статукво-то“. Християните в Съветския съюз, в тази епоха и християните от социалистическите страни казваха ясно своето „да“ на социалистическата революция, на народно-демократическата строй. Своето положително отношение към революцията те потвърждаха с дясното си участие в изграждането на новото общество. Тяхният пример поема за сега на християнския свят да търси и намира евангелската основа в ясното боговско слово в полза на революцията, в нейна подкрепа.

Опитът на християнското отношение към революцията и съучастие в нейната победа, в достигане на нейните високо хуманни цели расте и се развива. Борбата на африканските народи за освобождение от стария и новия колониализъм, за създаване на нови социално-политически структури възбужда Църквата и християните в африканските страни да заемат ясно по-позната по отношение на този процес, да дадат конкретна оценка на оставащото от външните християнски мисли наследство, да възпитават във нарастващото съзнание за отговорност за бъдещето на техните страни. Едни от най-важните аспекти в съвременната африканска боговска мисъл е въпросът за възпитанието на африканските християни и на обществото в съзнание за необходимостта от дълбоко ликвидиране на наследството от вековното чуждо господство, за преобладаване на родните райони и разделения.

Латинска Америка е една част от нашата планета, където вече революцията е направила първата крачка, и тази сега битува революционна дилема. Този континент е прието да се счита за християнска. Тези обаче християнството твърде дълго е било свързано с местната олигархия и с чуждите специалности, било е поставено в служба на господстващата класа. В едно от списанията, издавано от отделението „Църква и общество“ в Латинска Америка четем: „Католицизмът не е солидаризира с марксизма, а по-скоро със „завладяващите“. С други думи, той се солидаризира с капитализма, от гледна точка на неговата целна на системата. Когато той се сблъска с революцията на радикалното общество, тогава се вижда ясно забележим такъв издясно. Капитализмът наглед възлага ценности, които трябва почти да свалват с традиционните. Следователно католицизмът трябва „капитализъм“. От друга страна, Римокатолическата църква от тази част на света, намиращи се в ред задължението да определят своето отношение към народната борба, до известна степен поизваха на ход на Втория Ватикански събор, а сега продължават да оказват влияние върху аргумента в отношението на Ватикана към проблемите на революцията и в борбата на католическите маси за социална справедливост. Ней-добрите синове на Римокатолическата църква както и болшинството от католиците изпитват сега против запитанието на съществуващото положение. В Латинска Америка получават ясно очертания класовият характер на борбата за ликвидиране на съществуващата несправедливост и за изстрояване ново общество. За съжаление официалната Църква в този страни и до днес не се е освободила от служба на старото, консервативното. Нейните университети и училища, както и цялата социална работа, не са свободни от политикантския конфесионализъм. Местните католически ръководители са склонни да пренебрегват само борбата за революционни промени, но и самата дума „революция“ като нещо двойно конюнктивно, което заслужава отливите от Църквата. Във връзка с това може да се разбере защо отделици веднаж католически съществува, повел се самоизгнаничестваност пътя за борбата, свалят рабата, като по този начин показват чистотата на своето съществуване. „Аз свалям рабата, за да стана по-истински свещеник, достояние говоря на своите приятели в Комунистическия свят, революцията стана пресмятане. Съвсем неотдавна комунистичният вярник Паул Забринго Камандан излезе с извънване за „радикални промени в обществения структура на страната“.

За съжаление, само смъртта на о. К. Торрес измени възгледна отношението към неговото дело и подвиза и доведе до това че думата „революция“ преставя да бъде забранена и тази страна и получи право на съществуване в християнската традиция в Комунистически свят. „революция“ стана пресмятане. Съвсем неотдавна комунистичният вярник Паул Забринго Камандан излезе с извънване за „радикални промени в обществения структура на страната“.

Петдесет години след Великата Октомврийска социалистическа революция революционната борба подготви новото съществуване не само в освободения от църковно влиянието свят,

но и нейната необходимост все по-широко се считат сега християните, християнските църкви, обединения и организации. Идната действителност задължава християните да осмислят богословски както самото понятие „революция“, така и нейните прояви в съвременния свят, а също така правило да решат въпроса за реалното участие на християните в нея. Затова досега в християнските списания се пазят статии, излизат се многобройни богословски трудове. С възрастта на революцията се занимават християнските организации и движения. Важно място в този проблем е отредено на дейността на Християнската митрополитна конференция. Той все по-широко се обхваща на католическите мисии среди. Темата на революцията е обхваната да плува в папските енциклики. Възходът самостоен възникване на Християнската митрополитна конференция и цялата и дейност са предопределени от победата на революцията и от положителния омит от живота на Църквата в социалистическото общество. Християнското движение за мир поставяше и поставя на преден план борбата за международния мир и справедливост. То винаги бе солидарно с борбите се за своята независимост нареди и се бореше против чуждото за робване и експлоатация на зенет от човека на какъвто и да било основа. Със своето ясно слово в полза на мирното съществуване на държавите с различен общественостро-

итически строй и с борбата си против теорията и практиката на антикомунизма и „судената война“ това движение служи на революцията, ослабва силите на контрреволюцията и явие ризални.

Социалната революция е не само радикално изменение на обществените отношения, не само изменение на структурата на обществото в социално-икономически план, но едновременно с това е и стимул за развитие на мисленето, за нравствено и външно развитие на отделната личност и обществото и, то ва число и на членовете на Християнската Църква. Църквата си има вечни задачи да осмислява и приважда на човека към Христа чрез проповедта на Евангелието. Обаче Църквата е призвана да служи на човечеството, на ближните и далечните, в техните стремежи към усъвършенстване на земното битие и в това си служение Църквата постоянно е изправена пред именованите се форми на своята дейност, които се изменят заедно с промените на обществото. Един е бил характерът на служението в древната Църква, друг — през Средните векове, друг — в капиталистическото общество и друг — в социалистическото общество и в обществото на развиващите се страни.

Превел: Д-р Х. ПОПОВ

Старобългарският превод на „Словата против арианите“

Св. Атанасий Велики е написал своите слова против арианите през 360 година. Пощаваната в по-стари изследвания дата 338/339 година не отговаря на истината, както установява критиката на текста през началните десетилетия на нашия век. Известно е, че Арий е починал през 336 година, но арианството и ариане е имало и по времето на написването на споменатите слова, а и много по-късно. Гръцкият оригинал на словата е запазен в сравнително по-стари предписи. Един от тях датира от 908 година. Първото ми научно издване е направено през 1898 г. от известните българици Ж. Лопен и Монфонен. Гръцкият текст от това издване е препечатан в 26 том на Патрология Грека на Мизи (първото от колона 12—146, второто от 146—321, третото от 321—468 и четвъртото от 468—525). Това издване от 1897 г. е достъпно за изследвания и у нас, тъй като издването на Мизи се намира в няколко от големите наши библиотеки, в това число и в библиотеката на Софийската духовна семинария. Известно ми е по-ново издване с критичен апарат, направено в Берлин, но то не се намира у нас.

Четирите слова на св. Атанасий против арианите представляват едно цялостно изследване и се внамят като особено третият за учението на Православната църква за Света Троица. Затова не е убедително много твърдението на отделни учени, че последното, четвъртото слово не принадлежи на св. Атанасий, а на друг автор, който умело уж го писал в духа на прославения александрийски богослов. Четирите слова са написани на твърде висок гръцки език, който следва стриктно пътя на писателите атинци, свързани задруго с езиковите традиции от времето на ивасисиса гръцки език от четвъртия век преди Христа, на първо място с езика в произведенията на Демостен, Аристотел и Ксенофонт. Условно до най-големи гъвкавости литературния гръцки език от своето време, св. Атанасий умело предава на свои витеват език по достъпен начин сложни догматически разсъждения и установки.

Старобългарският превод на „Четирите слова против арианите“ е направен през 906 година в Преслава. Този превод е запазен в късни предписи, но и към петте запазени предписи има твърде интересна и твърде важна приписка, написана от Тодор Доксов. (Смятам за по-правилно името на Борисовия брат във формата ДОКС, а не във формата ДУКС, което е тод влиание на латинската форма докс — вожд, минала в гръцки като док). Авторът на приписката е братов си на княз Борис в прва братовчед на цар Симеон. Има мнение, че Тодор Доксов е старобългарския писател Иван Еззарх. Но в азвото на този известен старобългарски писател някои възглед св. Иван Рилски, а други пак го смятат за св. Наум. Нека ползвател обаче още от сега, че азвото съдържа изворава сведения за него едно от два три мнения: Според мене има заво-но яне да търсим непременно някой друг известен или деятел, за да го идентифицираме с Иван Еззарх; достатъчно ми е, че имаме още един писател извън споменатите трима видни църковни и книжковни деятели от времето на Първата българска държава.

Приписката за Тодор Доксов е поместена в най-стария по време от запазените предписи на старобългарския превод в един голем кръст на азвото последна страница и в диаграма от страни на кръста има известният текст: „Иисус Христос,

теу нос, нивка“ в старобългарски превод — Иисус Христос, Син Божий, ододе: Иисус Христос, Син Божий, побеждава. Самата пък приписка в превод гласи така:

„Тия благодатните книги, наричани Атанасий, по заповед на нашия княз Симеон преседе от гръцки на славянски език през 6414 г. и изидат 10 ученици на моравския архиепископ Методий епископ Константин. По заповед на същия княз три преписа черновици Тодор Доксов в 6415 г., изидат 11, на първото на рече Тича. Където е съградена святага азвота злата устрица от слеза княз. През тая година на втория ден на месец май, събота вечерта, почина Божият раб 6, бланца на тая княз, великит, достоятнит и благороден български княз на име Борис, а християнското му име е Михаил. Той княз и добра вара и в добро изповедание на нашия Господ Иисус Христос. Същият Борис покрясти българите в годната ехт бехти. В името на Отца, и Сина, и Светия дух. Амин.“

Тая цена приписка дава твърде важни и твърде много сведения не само за старобългарският превод на „Четирите слова против арианите“, но и за важни дати и събития от времето на Първата българска държава. Много е неясно съобщаването на годната на преведеното и на написването. Годните са дадени от сътвореното на света, понеже тогава е било в употреба това летоисчисление. Известно е, че според тая изчисление на времето светът е бил сътворен 5508 години преди Христа. Следователно годната на превода е 906 (6414 — 5508 = 906), а преводът на Тодор Доксов е направен през 907 г. (6415 — 5508 = 907). При означаването на годните по онова време се дава и така нареченият „индикцион“. Под индикцион се разбира шестот на петнадесет години, въз основа на който лесно може да се изчисли датата на Пасхата и на другите подвижни празници, които завист от Пасхата. Установено е, че на 6414 година отговаря не посоченият 10, а 9, и следователно годната пак излиза да е бил 10, а не посоченият 11 (в други предписи стон още по-неточно излиза 14). Известно е, че по това време не са били в употреба арабските цифри: числата са се предавали с букви. Според обозначенияте години с букви SVDI и SVEI буквите Д и Е имат числено значение съответно 4 и 5 при изричната, но при глаголната има значение вече на 5 и 6. При последното изчисление няма да има грешка и в посочените индикциони. Известният френски славист Андро Вайан въз основа на този факт смята, че след 6414 г. в Преславската школа са си служели и с глаголата. Така се установява, че епископ Константин Преславски и черновиц Тодор Доксов са писатели и на глаголата. Това мнение намира признание от реда на наши учени, но някои са склонни да приемат, че счюменатите книжковници са писали на кирилица, а грешките в индикционите са направени при писането. Според мене убедително е доказателството на А. Вайан за глаголата, и шие яма зашо да откриваме факта, че старобългарски книжковници от Преславската школа в ранните десетилетия на своята век са си служили и с глаголата.

От приписката става известно, че черновиц Тодор Доксов е преписал готовия старобългарски превод, направен от епископ Константин Преславски. Известно е, че в древността и дори до измирането на кинтосчатането са съществували

преписвач, които като единни калиграфи са преписвали на подходящ писмен материал голявите литературни произведения, документи и итализи. Така преписвач е бил и Тодор Дюков.

Освен сведенията за точната дата на превода в преписването не изучаваме от тази приписка, че таа структура работи е извършена на устие на река Тич (— Катича) и то по заповед на княз Симеон. По негова заповед е направен важен провадът, така също и преписът. А оставям другите важни сведения, защото те стоят настрана от интересиращия на въпрос за старобългарския превод на словата против арианите. Ние не притежаваме обаче друг старобългарски препис, и който да има толкова важни сведения за днешно, времето и мястото на написването на един ръкопис.

Цар Симеон е възпитаник на висшата школа в Цариград, която се е помещавала в двореца Магнаур. Оттам тя е известна още като Магнаурска школа. Там той е имал за професори велики богослови и ученици люде, между които са били по едно време Фотий в Лъва Магистър. Словотовавто лашин език, който учещ се там, е имал възможност да се запознае с богословската литература. В това чужда земя без съмнение и творчеството на св. Атанасий Велики. Когато след 393 година княз Симеон застава начело на държавата, той проважда да се грижи и за просветата и процъфтяването на литературната школа в Преслав. Той и избирал за добре да се преведе на старобългарски език известното съчинение на св. Атанасий „Четири слова против арианите“, което то е основно изложение на учението на църквата за св. Троица. За православнокръстен народ то е било от голяма полза. Преводът пък, епископ Константин Преславски е между по-младите ученици на двамата свети братя Кирил и Методий, последователи и поддръжници на св. Климент Охридски. А известно е, че през цялата своя дейност двамата братя са водили спорове и остри полемически еретични и другояче. Нека сипомним само тяхната защита на правото на всички народи да славят Бога на свой език, като са се противопоставяли на тримачната ерес. Преводът епископ е имал заслуга за разделение за правата вяра и вкус към диспут и спорове. По този начин стигаме до павода, че за епископ Константин съчинението на св. Атанасий е било твърде близко по дух и съдържание. И се е зяел с усърдие в е обич да го превежда.

Както в повечето случаи, така и при разглежданите старобългарски превод на „Четири слова против арианите“ ние не притежаваме стари ръкописи в препис. Да не говорим за автограф, т. е. за оня ръкопис, който е написал самият автор, в случая преводът или пък преписвачът. Записани са пет преписа. Те произлизат от XV и от XVI век. Най-старият от тях е датиран и произлиза от 1489 г. Следователно от авторския ръкопис в препис на Тодор Дюков до времето на написването на този ръкопис са минали едва 582 (581) г. Петте преписа се намират сега в Славянския музей.

Първият препис е от сборника на известния руски славист Погодин и сега се намира в Държавната библиотека в Ленинград. Той съдържа освен четирите слова против арианите още и „От съмият този Атанасий, Александрийски архиепископ. Слово за празник Пасха“. На последната страница (222) на ръкописа се намира следната приписка:

„В годината 6997 при великите князе Иван и неговия син Иван в при Новгородския архиепископ Геннадий бже написана тази книга на Атанасий Александрийски княз великия Новгород въз владетелския двор по заповед на дикона Герасим Поповка. А писа и неговият брат Митя, и преписана бже от препис на старъ български князи. Бже си заповядано да преписваме джма по думи. (Преписаеме в) в keresztната обител на keresztната Богородица и чудотворна на Крестна. Прехвали се аз Герасимъ Поповка на ижема Макарий и на братя. Поменявайте ме в славите си молитви“. В ръкописа е прибавено и като дещ четя „Слово за Пасха“.

Како превръщаме годината от сътворението на света 6997 в слъбрелата, ние получим 1489 (6997 + 3508 = 1489). Приписана на ни дава и други важни сведения освен точната дата. Сява се е името на преписвача — Митя (= Димитър). Да се и мястото на написването княз великия Новгород и то въз владетелския двор. Това вече говори и за интереса на иеалките князе Иван и неговия син Иван. Великият княз Иван III е починал в 1505 г. а неговият син умрял по-рано — в 1490 г. С тия сведения преписът става твърде интересен, понеже дадената година не противоречи на споменатите видни личности.

Вторият ръкопис произлиза от бившата синодална библиотека в Москва. Съдържа 228 листа, от една бележка в текста се изучава, че произлиза също от Новгород. Датата се от XV век. Третият ръкопис също произлиза от Синодална библиотека в Москва от XVI век. Четвъртият препис е от

библиотеката на църквата „Света София“ в Новгород. Датата се от XVI а. Последният известен препис е от Соловецкия манастир, също от XVI в.

Известно е че старобългарските преписи и ръкописи след XII век са писани на език, известен под името среднобългарска редакция. В зависимост от мястото на написването и народността принадлежността на автора или написвача ние имаме българска, руска и сръбска редакция. Изрично се споменава, че преписът от 1489 г. е правен от стари български князи, но е правен във великия Новгород. Великието на местния славяносъзнател език се е отразил в една или друга степен върху езика на старобългарските книги, от които са преписани. Това личи от самия текст. Ние вярваме на преписвача, че е приписвал дума по дума от оригинала, но ние не сме уверени, че е спазвал точно формулите, буквите и словосъчетанията.

Преводът на старобългарски език на „Четири слова против арианите“ не е издален и до днес джкотно, за да бъде достъпен за научна обработка и използване. Едвам през 1954 година на известният френски славист Андре Валан написана старобългарски текст само на първото от словата, като лже и паралелно с този текст превод на френски език. Книгата е издадена от Българската академия на науките. Богато е снабдена с текстологически коментар, който се състои в посочване на разномисления от втория ръкопис и цитирани на гръцки думи, словосъчетания и цели изречения от гръцки оригинал, които увеличават разбирането на по-тъмния текст, или пък посочват свободно превеждане. При градежа на тая статия и използван текстът на старобългарски език от този издане и правен текст по издането на Мни в Патрология Грехи Нека да подчертаем, че издаването са правени само въз основа на първото слово.

Всеки превод изисква от преводчата да познава и двата езика: този, на който превежда, и този, от който превежда. При съставянето на старобългарски превод от епископ Константин Преславски с гръцки оригинал на вървото от четирите слова се установиха твърде интересни факти.

На първо място би трябвало да се спрем на особените синтаксични изрази, които са характерни за трите класически езика: старогръцки, латински и старобългарски. Употребата на причастие в тия език е много по-честа от неговата употреба в съвременния български говорим и книжовен език. Изречение и конструкция родителен дителен самостоятелен и гръцки език. Те представляват от себе си съществително или причастие и изречение изцяло обстоятелствено за време, причина, условие, отстъпление, начин или цел. В старобългарския има също такава конструкция със същото значение, но тя е в дителен самостоятелен. Срецу гръцкото „Кирий вонитус“ в старобългарския превод се явява „Господице помогобабонус“. За преводчата е било много по-лесно за превеждане тая конструкция с конструкция, като е заемал само падежа, т. е. вместо родителен падеж той си служи с дителен падеж. Когато обаче трябва да преведем на съвременния български език тоя словосъчетание, ние трябва на първо място за съвсем кратко обстоятелство се изразява и след това да превеждаме със зависимо обстоятелствено изречение. И преводът може да бъде: „Когато Господ помага“, или „Понеже Господ помага“, или „Ако Господ помага“ и т. н. От неправената съставяна на гръцки оригинал със старобългарски превод не се указва нито един случай на самостоятелен родителен падеж в гръцки оригинал, който да не е преведен на старобългарски език с дителен самостоятелен.

Друга граматическа форма, която има твърде честа употреба в гръцкия и в старобългарския език, е неопределителната (инфинитивната) форма. Известно е, че тя е съществително или от среден род, но като глаголен съществително или причастие определено за време и за цел; може за има допълнение и се бирелася с изречение. Като съществително има пък получава член в гръцки език и може да извършва службите на всички падежи. Съмате служби които има в гръцкия език инфинитивната форма, има та и в старобългарския език — разбира се нима член, понеже в старобългарския език има определителен член. Като съществително ние тая форма може да служи за подлож или допълнение. Например в старобългарския израз „дужда ест гъдоголати“ неопределителна форма е „дужда“ и се превежда: „Говорехомте и необходимо е да се говорит“. В изрече обично „не митен гъдоголати“ съмате инфинитивна форма е приложително и трябва да се преведе: „Не желат да говорит“. Тая две служби на гръцкия инфинитив преводът е спазвал също съвсем стриктно. И е тая обича с конструкцията и нима дителен с неопределителна форма. Известно е, че на тая гръцка конструкция съответствуват а дителен с определителна форма. В много случаи епископ Константин Преславски заемал винителен падеж с дителен и съответствувал

ката религия и нравственост дава стимул, насока, дух и облик на значителна част и от литературното творчество след Освобождението на България (1878 г.).

След николаистическата борба за църковно-национална независимост в 1870 г. била учредена Българската епархия. Тя се ползувала с широка вътрешна автономия. Обявена от Цариградската патриаршия през 1872 г. схизма между Екзархията и Цариградската патриаршия, от една страна, улеснила Българската църква в нейното автономно устройство, самостоятелна и отговорна на нуждите на народа вътрешна мисия, и, от друга страна, я поставила в относителна изолация от останалите православни църкви и в зависимост с напрежата усилия, бидейки достояние опит и при твърди политически условия да ръководи религиозно-просветното дело.

Една от основните грижи на Екзархията била да се създадат богословски училища за подготовка на църковни кадри и да се организира религиозно-просветна мисия. Открити били последователно шкoлно свещенически училища, чиято дейност по-късно се продължава от духовните семинарии, а за кратко време просветствувал и Пасторско-богословски институт. До 1849 г. Българската православна църква имала две семинарии, които поради намалели брой на учениците била селила в една — Софийска духовна семинария. През 1923 г. била открит Богословски факултет в Държавния университет в София. В процеса на обособяване на нов от факултетите в самостоятелни учебни заведения, през 1950 г. в Богословски факултет бe отделен от Университета. Този запал статутационно на висше учебно заведение, своята учебна програма и преподавателски кадри, но се обособил в Духовна академия („Св. Климент Охридски“, която се намира под ведомството на Св. Синод на Българската православна църква.

Прежеждането и разпространението на св. Библия сред народа се е считало за основна задача на Българската епархия. То протече започва още през възраждания период, но тази въпросна мисия на Църквата все повече се подобрява и успешно изпълнява през първите десетилетия на XX в. В 1925 г. издава нова, гравилно подготвено синодално издание на Библията. По-късно многократно се издава Новия Завет. Радостно е да се отбележи, че тази похвална ревност и грижа на църковната църковна управа — Св. Синод бe продължавана успешно и в най-ново време т. е. след социалистическата революция в България (1944 г.). *как напр. през 1949 г. Синодалното издателство в София публикува 10 000 броя „Кратка истроявана Библия — Ветхи и Нови Завет“, голям формат, 436 страници. От няколко години при Св. Синод на Българската църква работи Библиен комитет, съставен от поетически, богословски и добри филолози. Този комитет има задачите да подготви нов, ревизирано издание на Библията, предназначено за задоволяване нуждите на всички църкви в страната — т. е. касае се за т. нар. „Духовна Библия“. Работата на комитента върху текста на Новия Завет е окончателно завършена. Тя се намира в последен етап на проверка от Св. Синод, след което предстои одобрението на Новия Завет. Твърде напреднала е и подготовката на старозаветните книги. След приключване на работата по превода и приемането му от Св. Синод, следващо сезишане простет, ще бъде направено издано отпечатване на св. Библия. Представител на United Bible Societies — в особено Rev. Paul Elling Wollh и Rev. Swete Smaadahl подкрепят връзка с Библиейска комитет и я оказват съдействие в нейната работа. Поради изчерпване и на последните екземпляр от Библията в Синодалната книжарница — София и в епархийските църковни магазини, Св. Синод се стреми да запълни нуждата от тази настолна книга за християнства с публикации върху Библията и с издаване отделни библиейски книги. Така напр. в Годиница на Духовната академия са публикувани поредица студии на проф. д-р Иван Марковски върху Псалмите. Тази година Св. Синод издаде Псалтира в отделна книга (263 стр.), тираж 4000 броя, а така също изследване върху Витие и манах Молитвеник.

През втората половина на миналото столетие Екзархията проповядва грижи и за църковно-периодичен печат — важен фактор на християнска просвета. В началото на XX в. започва публикуването на „Църковен вестник“ — седмичник „за религиозна и църковно-обществена просвета“, а от 20-те години — в на „Духовна култура“ — месечно списание за религия, философия, наука и изкуство“. Постепенно се увеличавал броят на периодичните издания. Наред с централна църковен печат, в периода до Втората световна война вестници и списания имала също някои от митрополитите. Съвремено по-важните църковно-периодични издания: „Християнка“, „Братско слово“, „Народен страж“, „Ива“, „Православен пастир“, „Православен мисионер“, „Народен пастир“. Те бяха наистина фактор на християнска просвета. Трябва да се припне обаче, че покрай чистобогословско-научните, религиозно-философските, етично намест-

вените статии и др. материали, които допринасяха за разширяване общата култура на християнина, за обективната и ползвателна информация върху църковния живот, в някои от тези издания бe твърде подсилен аполитогическият тон. При настъпващите изменения и условията на църковния живот и взаимоотношенията между отделните църкви в страната, естествено се изда до надалежаване периодичните издания. Сега периодичният печат на Българската православна църква е представен от седмичника „Църковен вестник“ и от месечното списание „Духовна култура“.

В развитието на богословската мисъл в България след Освобождението значително влияние е оказало руското православно богословие. За това влияние в периода след 20-те години на сегашното столетие допринасят също руските емигранти, дошли в България след Освобождателната революция. Между тях е имало и именити богослови като проф. Николай Навиловски Губюковски, протопрепор. Георги Шавелски, Михаил Посов и др. Мнозина от тях стигнали преобладаващи в духовно-учебните заведения.

Под влияние на руската християнска книжнина се изготвят сборници с проповеди, дава се съдържание и насока на църковния периодичен печат, съставят се учебници по богословските дисциплини за духовно-учебните заведения, написват се редица брошури и др.

Християнската литература в България обаче черпела опит и от други православни страни и автори. Така напр. още преди Първата световна война моленията, даяноч с протонерей (по-късно протопрепоритер и професор) Стефан Цанков издава два тома Правата (канони) на св. Православна църква със същиятжан тълкувание. През този период все по-съществено се развива и църковно-историческата литература.

Младите български богослови и църковно-просветни работници постепенно проповядват към западноевропейските страни и използват нов богат източник за разработването на християнска книжнина в България. За това допринасят твърде много Игуменските движения, в които Българската църква още отначало имала свои представители—протоиер. Софриний митрополит (по-късно ексарх) Стефан, протопрепор. д-р Стефан Цанков, отчасти проф. Губюковски и тещин по-младите, ревностни последователи, участващи на редица игуменски конференции.

Откриването на Богословски факултет (1923 г.) поставя началото на нов етап в разработването на богословската наука в България. Библия, църковно-богословски таракот, по-голяма изложба, диалогичност и многопрофилна насока. Българската християнска книжнина се отличава вече с богатство както в количествено отношение, така и по съдържание. Нейната тематика отговаря на нуждите на църковния живот и в частност на програмните изисквания и конкретни задачи на монографичното висше учебно заведение.

Значителна част от литературата с религиозно-нравствено съдържание е поместена в Годиница на Богословски факултет (сега Духовна академия), който в средно 400 печатни страници.

За да не обременяват читателите със сухи данни — загладни, години на издавания, страници и пр., ще се ограничим с кратки и по-обобщителни данни за отделните профили на християнска книжнина в България след 20-те години.

Проф. Ин. Марковски, проф. Бон Пиперо, проф. Христо Гевров и др. по-млади богослови публикуват в Годиница на Богословски факултет десетки студии — истологически и ексегетически изследвания в областта на Св. Писание на Стария и Новия Завет. Те са написали и отделни книги, курсове, брошури и преводи. Такива са напр. Библийска археология, Въведение в Св. Писание на Стария Завет, Тълкувание на Св. Писание на Стария Завет, Тълкувание на св. Иоанн Златоуст, Синодалният превод на Библията от 1925 г., Прояснението за човешеството до водно според Библията и др.

Историческото богословие заема голям дял в българската християнска литература. В тази област се работил най-вече проф. Михаил Посов, именити Български патриарх и академик Кирил (1971 г.), акад. Иван Снегаров (1971 г.), проф. Тодор Сибиел и др. Визително е творчеството на патриарх Кирил: няколко обемисти тома върху историята на Българската църква, поредица проповеднически сборници, студии и статии. Многобройни и различни по характер са и църковно-историческите трудове на акад. Снегаров: два тома върху историята на Охридската архиепископия, три тома върху историята на Обща църковна история и История на поместните православни църкви, десетки студии и др. Характерното в работата на сегашния църковен историк проф. Сибиел е, че той съчетава изследванията по Обща църковна история с тези по история на православните църкви, а така също стремел да осветява ак-

студии тези изложени Цървата в нейната мисъл и културно-историческо дело. Той с написана обстойна дисертация върху религиозното и нравствено състояние на християните през първите три века, интересна книга върху историята на Българската екзархия, редица студии и статии на актуални църковно-исторически и културно-исторически теми.

В есеята Патристична многодневна студия е написана проф. Илия Цоневски. През последните години той разработва в Годинишката на Духовната академия най-вече проблема за социалните възгледи на св. Отци: Иван Златоуст, Василий Велики, Григорий Богослов, Григорий Ниски, Амвросий Медиолански и Блажени Августин. Проф. Цоневски пише и за културно-исторически теми.

Систематическите богословие е представено във всичките му основни насоки: Догматика, Етика, Аполюгетика, Неправославни църкви и религии. Освен десетките студии по централните теми на тези отделни секции, написани са и ценни книги, курсове, студии, брошури и статии. Ште спомена само някои от тях: курс по Догматика от професорите Дим. Дюлгеров и Илия Цоневски; три систематически курса по Нравствено богословие (Християнска етика) от проф. Ганчо Панчев, Славянска митрополит Никодим и проф. д-р Иван Панчевски; курсове по Аполюгетика от талантливия богослов и философ проф. д-р архим. Евстахий, от Славянския митрополит Никодим от проф. Борис Маринов и неговия асистент Александър Величков; интересна книга за Христа Спасителя от проф. д-р Иван Панчевски, преведена и на сръбски език; „Модерният човек пред живота, смъртта и безсмъртието“, „Религията на естествениците“ и др. (от проф. Панчевски).

Важно място заема християнската литература в областта на Практическото богословие: проповеднически и църковно-педагогически сборници, монографии и студии, курсове и учебници по Пасторско богословие, Литургия, Омилатика, Църковно право, Християнско изкуство, Църковна архитектура, Химнология, Устроителство и Управление на Българската и на някои други православни църкви. Твърде ценни са проучванията на Макарпиевския епископ Николай (ректор на Духовната академия) върху Св. Евхаристия и др. въпроси от Православната литургия; курсът на проф. Тодор Поптоларов по Омилатика и отделни студии по история на проповедта; многоместното издание на проф. протопрезв. Ст. Цанков в областта на Църковното право и Устроителство на православните църкви; на проф. Васка Пандурова по Християнско изкуство и т. н. Дон прот. Благой Цибриков пише върху историята на богослужението в Левантския епископат. Патристиката заема важно място в съставянето на житията на българските светци и богословски последователи (служби) на онези от тях, които народът особено почита.

Научно-богословската и религиозно-просветната литература се отличава със своя актуален характер. Тя е посветена на проблеми, които възбуждат Българската църква и представляват жив интерес за варяните в страната. Освен това българските богослови и църковно-просветни дейци в своите монографии, студии и статии в църковно-периодичния печат често разглеждат въпроси, по които имат техни колеги в други страни или научни работници в България. Това се отнася особено до културно-историческата и църковноисторическата проблематика, а така също до някои специфични въпроси, които се разглеждат и от нецърковни представители. Такъв характер имат напр. проучванията на Макарпиевския епископ Николай върху св. Евхаристия, поредицата изследвания на проф. Боян Пилеров върху кумарянските ръкописи, аполюгетическите студии на проф. Борис Маринов и Ал. Величков, студията на проф. Цоневски относно социалните възгледи на св. Отци, публикациите на професорите Сивгоров и Събев за разпространението на християнството в България, за българския църковно-възраждател през Пасквий Мележдарски, за значението на агиографната книжнина като исторически извор, изследванията на доц. Г. Шарев върху кн. Деяния на св. Антониос, двете сборници послания на св. ап. Петър, посланието на св. ап. Павел до римляните. Човекът в семейството, обществото и държавата според св. Премъдрост на Исуса, син Сирахов (предназначени главно за изпитни събеседвания с енорийските свещеници) и др.

Редица годишници на Духовната академия са посветени на важни юбилеи чествувания. Това им придава също актуалност, интерес и значение.

Значително място заемат студията и др. публикации на културно-исторически теми. Началото на тази хубава традиция бе положено от широко известния, виден представител на православно-историческия и културноисторическия движение проф. протопрезв. Ст. Цанков. Той е написал на немски и български език твърде интересни и полезни книги, студии и много статии върху Православията и отделни теми, разглеждани на културноисторически конференции. Едни от най-хубавите му работи са посветени на

Православната ексхиристология. Във връзка с културноисторическата дейност на Българската православна църква през последните години бяха написани няколко книги, студии, статии и доклади относно предстоящите Всеправославен събор, подготовката на диалози с древните нехалкидонски църкви, със Старокатолическата, Римокатолическата, Англиканската и Протестантските църкви, за дейността на ССЦ, II Ватиканския събор и др. За илюстрация да посоча само няколко примера: студията на Макарпиевския епископ Николай върху св. Евхаристия, св. Мирот, църковния пост и литургията на някои от нехалкидонските православни църкви; проучванията на архим. д-р Серафим и на доц. Тодор Колев върху учението за съчетанието на двете природи у Исуса Христа според православните и нехалкидонските църкви; изследванията на проф. Цоневски върху досегашните отношения и преговори между православните и англиканите; книгата на проф. Събев „Църковно-календарният въпрос“ (издадена по повод църковно-календарната реформа в България през 1967 г.); книгата „Църква и Общество“ от професорите Панаиоски и Събев, посветена на Световната юбилейна конференция „Църква и Общество“ (Женева, 1966 година).

От този кратък преглед се вижда, че християнската литература се развива сравнително успешно и плодотворно в България. За това говорят положителните оценки (особено заслужава за Годинишката на Духовната академия), които често се срещат в страниците на „Byzantinische Zeitschrift“, „Internationale Kirchliche Zeitschrift“ и др. авторитетни списания. За по-малко от пет десетилетия (от 20-те години досега) в България са публикувани около 600 монографии, курсове и сериозни научно-богословски студии. Почти половината от тях са излезли през периода след Социалистическата революция (1944 г.).

След установяването на новия политически режим Св. Синод на Българската православна църква запази своето издателство, книгоиздателя централна книжарница в София и съответния персонал за църковно-просветна дейност. Подобно на другите големи учреждения, организирани и научни институти в страната, Българската църква получава по предварително изготвен и съгласуван с управлението „Полнграфизъм“ план определено количество хартия (средно около 500—600 печатни коли), които се използват от Синодалното издателство за отпечатване на църковни камиждари, църковната преса, научно-богословска и християнско-просветна книжнина. Радостно е да се отбележи, че през въпросния период за нас, християнската литература в България запази многообразието си профилно. Количествено (особено по обем на отделните съчинения) най-голям дял заемат книгите с църковно-историческо съдържание — трудове на покойния патриарх Кирил. Не са подценени обаче и другите области на богословското знание и християнската просвета. Публикува се и аполюгетическа литература. Така например, следвайки примера на архим. проф. д-р Евтимий, бившият титулар на катедрата по аполюгетика в Духовната академия проф. Б. Маринов и неговият помощник Ал. Величков през 50-те и началото на 60-те години публикуваха няколко поредни тома от „Наръчник на аполюгетия“ (вж. напр. т. IV, VIII и XIII от Год. на Дух. академия „Св. Климент Охридски“).

През същия период в църковно-периодичния печат се публикуват голем брой статии с религиозно-просветно съдържание, значителна част от които са написани също в аполюгетическо осветление. В колоните на кн. „Духовна култура“ редовно бе поддържана рубриката „Въпроси и отговори“ (аполюгетическа секция). Статии с християнско-аполюгетически характер се пишеха също и в Църковен вестник — вж. напр. стат. „Исус Христос е историческа личност“ (Църковен в-к, бр. 42, 1959 г.).

Отрадно впечатление прави стремежът на Св. Синод да запази нуждата от религиозна просвета с явков книги, които имат християнско-катехизически цели и са достъпни за по-широк кръг читатели, а така също интелектуалните доклади на отделни теми, предназначени за свещенослужителски конференции по архиепископските наместничества в страната и за енорийски, които проявяват интерес към християнската просвета. Такъв характер имат напр. популярните книги на Макарпиевския епископ Николай и архим. Серафим: „Нашата вяра“ и „Нашата надежда“. Първата от тях бе публикувана в 1950 г., сега излезе от печат ново издание.

Към целите на християнската катехеза е насочена и църковната проповед в българските храмове, особено в градовете. — Намирам за уместно накрая да спомена загаданата на публикуването през последните четири години книга от Църковното издателство и броя на техните страници.

1960 г.

1. „От Златния рог до Божия гроб в Атон“, (II издание) от протоиерей д-р Васил Велков, 320 печатни стр.
2. „Път Господен“, т. I, проповеди от Българския Патриарх Кирил, 472 печ. стр.
3. „Българската есхархия (происход, същност и значение)“ от акад. Ив. Снегаров, 60 печ. стр.
4. „Послание на св. апостол Павел до Евреите“ от архим. Сергей, 72 печ. стр.
5. „Псалтирната утрина“ от Манаси Поптодоров, III изд., 330 стр.
6. „Българската есхархия в Одринско и Македония...“, т. I, кн. I от Патр. Кирил, 756 печ. стр.
7. „Годишник на Духовната академия „Св. Климент Охридски“, т. XVII, кнм 450 стр.

1970 г.

1. „Слова и поучения на св. Климент Охридски“ (около 350 печ. стр.) — превод и редакция на архим. д-р Атанасий.
2. „Св. Горазд, славянски просветител“ — от сещеновковом Димитар Калев, 68 печ. стр.
3. „Годишник на Духовната академия, т. XVIII, 300 печ. страници.
4. „Българската Есхархия в Одринско и Македония“, т. I, кн. II, от Патр. Патриарх Кирил, 750 печ. стр.
5. „Св. Кирил — Константин Философ“ — юбилейен сборник със статии по случай 1100 години от смъртта на славянския първоучител, 252 печ. стр.

1971 г.

1. „Българската есхархия“, кн. I и II от Патр. Кирил, II изд., общо 1500 печ. стр.
2. „Глас на благовестието“, т. I от Макариополски епископ д-р Николай, 252 печ. стр.
3. „Св. Йоан Кръстител“ от архим. Методий, 104 печ. стр.
4. „Годишник на Духовната академия, т. XIX, 415 печ. стр.
5. „100 години от уредването на Българската есхархия“ — юбилейен сборник с различни статии, около 300 печ. стр.
6. „Сборното палачо в живота, устроителството и уредването на Християнската църква през първите три века“ — от проф. проф. Радко Поптодоров, 296 печ. стр.
7. „Българското население в Македония в борбата за създаване на Есхархията“ — от Патр. Кирил (посмъртно издание), около 100 печ. стр.

Българското църковно подворие в Москва

(По случай 26 години от откриването му)

Българската православна църква тази година отбелязва 25-годишнината от своето подворие — представителство в Москва (1948—1973).

Древният руски Иоанкински летопис уверява, че още в зората на историческото ни битие двата родствени славянски народи — българският и руският имали не само тесни политически, но и църковни, духовно-културни връзки: „Българският цар Симеон изпрати нерешена и много княз в Киев“. Тази първа българска църковна мисия, делегация, която цар Симеон (893—927), със съгласието на киевския княз Олег (882—912), изпратил в Русия като постоянно дипломатическо представителство с катедрална цел, се възстановила от старобългарския княжески просветител Григорий, който, по авторитетния глас на АН СССР, станал първоначален съветник на великата киевска княгиня св. равноапостоля Елена—Олга (903—969) и „основател на руското летописание“ (М. Оболенин). И не тук нямаме за задача да разказваме за славянобългарския фактор в християнизацията на Киевска Русия — благодарение на това Симеоново църковно пратеничество в 903 г., но, въз основа на същото, не може да не отбележим разрастването на църковното общение между българя и руся през следващите векове. Как по свидетелство на Иоанкински летопис, който представлява „изключителен интерес“ (акад. В. А. Гресов), докато представител на руския народ св. равноапостолен княз Владимир (978—1015) извършила каноническото устройство на Киевската митрополия с българско духовенство. Първият киевски митрополит св. Михаил (888—922) бил българин. Българя били и четиремата епископи, дошли с него, за градовете Новгород, Ростов, Владимир и Белгород.

След тръгната съдба на българския народ с падането му под византийско иго през 1018 г. и под турско през 1393 г. много висши български духовници знаели за инокананата българска църковна мисия в Русия и за благодатните връзки

8. „Псалтирната литургия“ от Манаси Поптодоров, III изд., 320 печ. стр.

1972 г.

1. „Наръчник по Православна литургия“ от Макариополски епископ-Николай, 84 печ. стр.
2. „Кратка Възкресни“ от Манаси Поптодоров, III изд., 220 печ. стр.
3. „Псалтир“ (за частна молитвена употреба), 264 печ. стр.
4. „Молитвеник“, 376 печ. стр.
5. „Годишник на Духовната академия, т. XX, 432 печ. стр.
6. „Манастир „Св. Наум“ — от акад. Ив. Снегаров (посм. изд.), 72 печ. стр.
7. Уредване и дигнос на Българската есхархия до 1878 година“ — от проф. Събев, 200 печ. стр.

За излизаната религиозна литература в България се дават сведения и отзива в църковно-периодични печат. От синодалните съсловде т се изпраща за продажба в централната църковна книжарница — София и по магазините за обща църковна продукция, задоволяваща нуждите на култа. Тези магазини са устроени в епархийските центрове на страната.

Темата, която тук разглеждаме, безспорно представлява интерес за широк кръг християни, особено в страните на Запада. Поставя в широките хронологически рамки на пет столетия, този преглед страда от схематичност и измества „сухота“, която едва ли обаче може да се избегне при необходимостта да се цитират поне отделни автори и съчинения, явиле християнска литература, нейното основно съдържание и насоки. Ще бъдат изразени удовлетворени обели, ако все пак съм успял в това отграничено място да изградя една представа за историческото развитие на християнската литература в България и особено за нейното настояще, което — с промислителната Божия сила — чертае и перспективите на едно блазене, пълно с уловение и оптимизъм за озарения още в IX в. с Христовата светлина българският народ, минал до пътя на много трудности, изпитания, но и героични подвизи в продължение на повече от едно хилядолетие, достоен и в нашето време за Христовото име, евангелското свидетелство и спасението в Господа.

Д-р Методий КУСЕВ

между двете сестри-църкви — Българската и Руската, тръгнали на север, намирали топъл прием и съчувствие при русите, което някои били повиквани на високо служение. Достатъчно е да споменем имената само на някои от тях: българин-бежанец: епископ Арипян в гр. Владимир около 1164 г.; църковният Киприян — последователно киевски и московски митрополит (1375—1406); Григорий Цамбалак — киевски и литовски митрополит (1413—1419); перемонх Сава, основател на Вишерския манастир край гр. Твер през XV в.; митрополит Ионий Силестренски около 1623 г.; митрополит Партений Виленски около 1646 г.; митрополит Даниил Софийски около 1652 г.; митрополит Етимий Скопски около 1688 г. и др. Веднак Русия — огора и покровителство на вселенското Православие, никсга не лишавала българските архiereи, игумени, монаси, свещеници от трогателен прием или от щедри милостини за техните бедствания църкви и манастири.

На 8 юли 1948 г. българският есхарх Стефан тръгнал за столицата на Съветския съюз — белокаменна Москва, за да вземе участие в тържествата по случай 260-годишнината от авторитетната на Руската православна църква и в тамошното всеросовско съществуване от 9 до 17 юли на представителите и представителите на православните автокефални църкви. Възпитаник на Киевската духовна академия и разпален русофил, есхарх Стефан припомнил древното и неразривно църковно общение между българя и руся. В това време Антоанзиската патриаршия отбелязвала столетие на своето подворие в Москва. Между прочим, българският есхарх Стефан и Псковският и Порховският архиепископ Григорий (неосвещените митрополит Ленинградски и Новгородски) — глава на църковна делегация в България през пролетта на 1945 г., имали разговор за откриване на българско църковно подворие в Москва. Този възпрос есхарх Стефан лично поставил пред Московския патриарх Алексий при посещението си с църковна делегация в Съветския съюз от 27 юни до 18 юли 1945 г. След — след три

години, при юбилея на Антониюското подворие, българският екарх отново поддигнал въпроса за откриване на българско църковно подворие в Москва. Когато да бъде зряно между двете сестри-църкви, продължител на Самоановото прателство от Х. в. в Русия и утвърждаване на българо-руската църковна традиция. Патриарх Алексий имал положително становище по този въпрос. След няколко дни блажният екарх успял да види с очите си реализирана своята мечта. В ден, когато било завършено Всеправославното московско съвещание — 17 юли 1948 г., с благословението на Московския патриарх Лоссий и по негово поръчение, Крутицкий и Коломенский митрополит Николай предал на екарх Стефан за българско църковно подворие в Москва храма „Успение Пресветни Богородици“, намиращ се в московския район „Татанка“, с пожелание същото да служи за жива връзка между двете сестри-църкви. В своето слово екархът изрекъл връзката между България и Руската православна църква „древна, иерархична, свята, вечна“, изпитал пожелание тя да продължи във вековете и прославяйки на епохите първия престолник на уреденото българско църковно подворие — архимандрит Методиј, негов екархонски протосинекс, който го приручил. Той бил председател от 17 юли 1948 до 6 януари 1950 г.

На 8 май 1950 г., в Москва пристигнал новият председател на българското църковно подворие и представител на Българската църква при Московската патриаршия архимандрит Максим (Негово Светейштво внаезднаствувалният български патриарх Максим). Близко 6 години той дългогодишно представлявал Родната българска църква и редовно осъществявал Съвместно общоцърковно дело. Имал също възможност да се запознае с всички ръководни дейци и представители на Руската православна църква и с пратеници на друга православна църква. Затова и с писмо от 6 септември 1955 г. Московският патриарх Алексий писал за него: „Достоен представител на Българската църква... Спечелил искрена любов на църковни среди и Руската православна църква и уважението на обществостта...“ Негово Светейштво патриарх Максим с пръв начел своето служение в Москва „чистил жребий...“ който му дал възможност да влезе в богатия духовен живот на великата Руска църква и да се запознае с нейното административно устройство и положение...“ (Архим. Максим, Пе-

ред отъездом на Родну. Журнал Московской Патриархии, Москва 1956, №1, стр.

За кратко време след архим. Максим председателя на Българското църковно подворие в Москва беше архим. Атанасий — 15 октомври 1955 до 15 януари 1956 г.

От 7 юли 1956 до 30 август 1960 г. председателя беше архим. Антоний (сега Православен епископ).

От 15 декември 1960 до 15 септември 1964 г. председателя беше архим. Стефан (после Главинишки епископ), покойник.

От 15 септември 1964 до 15 юни 1968 г. председателя беше архим. Филарет (сега Владислав митрополит).

От 2 октомври 1968 до 13 февруари 1971 г. председателя беше епископ Григорий Крутинский (сега Ловчански митрополит).

От 19 декември 1972 г. писам председателя е архим. Нестор. Освен председателя, в Българското църковно подворие от години наред служат и следните духовни лица: прот. Димитрий Ацилфев, русин, прот. Иван Христов — потомък на български емигранти в Южна Русия, свещ. Геннадий Бородин, русин, протод. Михаил Шумис, русин. Благодарение на църковните служба се украсила от мелодичното поение на два хора.

Заслужава да се отбележи и това, че българските църковни делегати, които са гостували на Руската православна църква, всякога са посещавали Българското църковно подворие в Москва, отслужавали свети служби, призовавали благословение, като по този начин давали свои приноси за укрепване на връзките и сътрудничеството между двете църкви.

Към Българското московско църковно подворие неколко са били проявявали внимание и грижа от Българската и Московската патриаршии и Предстоятели им, а така също и от Българското посолство в Москва.

Както през миналите години, така и през идните векове, нека благославя Бог да се въздигат топли молитви в храма на Българското църковно подворие в Москва за благословението на Руската и Българската православна църква, за възхода на Съветската социалистическа държава и Народна република България, за мир и общо добро в света!

Архим. НЕСТОР

† Макариополски епископ НИКОЛАЙ

Нов дом — нов живот

(Слово при освещаване на нов дом)

„Аз и дозвит ми ще служим Господу“
(И. Нав. 24:15)

Драги новодоини,

Великото Божество благословило върху вашия нов дом. Измислите благогата на Св. Дух да освети вашето ново жилище. А жилището е едно от трите основни блага: нужди на човека след храната и облеклото. Човекът на топлите години страни прекрива по-голямата част от живота си да спрнато и само-подем се прибира под своята шатра, за да се подслони и в безопасност да прекрива нощта. За него домът е наистина „вет“ (от евреийски), т. е. място за преоцелуване. Не тъй обаче е с ония, които живеят при студени и променливи климат, както е у нас. Домът за нас е място където прекриваме по-голямата част от живота си. Тук се раждаме, тук — в родната къща, за пръв път виждаме светлината, тук протича нашето несбирливо време и безгрешно детство. Тук, при семейното огъние, слушаме и усвояваме следната мъдрица реч: Тук вие, като вие е силна и мила, защото е свързан с цялата споменик. Тук членове на семейството — съпруги, родители и деца — възникват радости и скърби. Тук най-сетне обикновено завършва и вашият земен живот. Затова една от грижите на човека е да си има дом и да го обзаведе по начин, та всичко в него да бъде уютно, приватно, приятно и удобно.

Добрят и благодарен стопаин обзавежда строн жилище с уютно изрежение, та да може в него да има повече съзнание, което е избор на здраве и живот. Създава къщата си и-рду сатурна почва и здравни основи, за да бъде трайна и устойчива, та бурите, наводненията и земните трусове да не могат да я разрушат (Мат. 7:24—25).

На, драги новодоини, думата „дом“ не означава само жилище, сграда, а означава още и семейство, род. Жилището е ве-

ществен дом, а семейството е жив дом. И както веществен дом, за да бъде здрав и устойчив, трябва да бъде изграден върху солидни основи и с добри строителни материали, така и семейството, за да бъде духовно здраво, трябва също да има здрави и морални устои. Кой са те? — За нас християните предви всичко върата в Бога, а след това и любовта, от която възниква семейството. Сладкото, единството, мирът и стоворът. Върху тия temelни камъни до-натресе ще се гради с тузиите на трудолюбивото, чистотата, гостоприемността и благодарността. Покривкут пък ще бъде търпението и надеждата.

Това нов дом налямо още и за обзавеждането на духовния дом. Положил сте много труд и грижи, изкарали сте много средства, за да изградите и обзавеждате тоя нов дом. Сега се погрижете да обновите и духовния дом — вашите души, вашето семейство, та да има съответствие между външното и вътрешното, между вещественото и духовното. Тогава в тоя нов дом ще започне и нов живот: съгласен с Божиите повели. Мислено поставете над входа на новия си дом надписа: „Аз и дозвит ми ще служим на Господу“ (И. Нав. 24:15).

Прочее, като ви честита тоя нов дом, пожелавам ви здраве, взаимна любов, мир, стовор, сладък сън, сладък зальт и блага реч. Да не се чуват в него кривоуми, плъчове, охидни и възмани, да има в него радости, а да царува радостта и довольството. Да се раждат в него деца, да възрастват за радост и утеха на своите родители и за слава Божия.

Божие благословение да бъде в винаги да пребъда над вас и над тоя новонаграден и дообзавеждаден дом. На мнозина деля!

А. м. в.

Проповед за Архангеловден

Всеки от нас носи съзнанието, че неговата същност не се изчерпва с физическата му структура, че в него живее „нещо“, което остава неуловимо за категориите на времето и пространството. Това нещо е духът.

Тялото е само прехода, който духът е наметнал, за да може да се прояви в условията на земния живот. Този преход обаче не е потребна на един духове, които населяват духовния свят и които в свещените книги носят названието ангела, което във всички нестигали. Вярата в съществуването на ангелите е толкова стара, колкото е старата и вярата в Единия Бог, Твореца и Промислителя на света.

Господ Исус Христос, учейки ни на грижливост в отношението ни към децата, ни предупреждава: „Внимавайте да не съблещите едното от малките, защото техните ангели винаги са пред лицето на Моя Отец Небесен“. Въз основа на тия думи Светата Църква ни учи, че още при въстанието на всеки един от нас в благодатното Христово Царство, Бог отрежда на своето осиново дете по един ангел-хранител, който да го ръководи и да го пази през целия му живот.

И наистина тяхната намеса ни не веднъж сме чувствували в живота си. Ние и усещаме и личим си опит, откриваме и в укорите и насърченията на собствената си съвест, чувстваме и в ту като дълг на топлата и умилението, ту като светла мисъл на откровение, което като изблик поразява човешкото съзнание, виждаме и в героичните прояви на самоотривателна любов, предпаляме и във внезапното обръщение и разказване на закоравели престъпници, наблюдаваме и във всички джигички на духа — във всички трепети на сърцето във всички случки на живота.

От Са. Писания знаем, че ангелите са съзбрани същества, чисти и светли духове, които никога не престават волята на Бога и са чужди на греха.

На тях Бог е възложил да носят бремето на служение за наше спасение, което те носи с голяма любов и пламенна ревност. Служението на светите ангели е толкова многообразно

но, колкото разностранни са проявите на човешкия дух, колкото различна са пътятата и ходовете на Божествената Промисъл. Ангелът-пазител изгара в сърцето ни любов към Бога и Неговите заповеди, извиква желанието и воля за доброто, буди съвета ни. Ангелът-хранител усладява душата с мир и радост или пък я заплашва със съд и наказание. С една реч той не е само пазител, но и верен съветник, мъдър ръководител и събеседник на душата. Ние не можем да го видим с телесните си очи, защото ходим с вяра, а не с виждане: но ние го чувстваме в неподкупната си съвест.

Нима не чувстваме в часове, на забравя и опинение как внезапно тяга спира сърцето ни, мъка изпъла душата ни, не доволство и укор се четат в очите ни, справедлив укор за туй, че сме изменили на истинското си предназначение, като сме превърнали съществата на Духа Светаго в оръдия на зло и грез превърнали съществата на Духа Светаго в оръдия на зло и грез? Или не чувстваме след всяка победа над грешните стъпки на нашата природа, след всеки подвиг на благочестие и много усилия и упорита борба със самите себе си, душата ни да завладя дълг на светла радост и мир благодатен? Не е ли очевидна и туко намесата на Ангелите-хранители, които страда и се радва заедно с нас? Той не ни папуша и в тежки часове на мъчителни тържени и съмнения и под формата на светла мисъл внезапно озарява съзнанието ни и разсейва съмненията ни.

Нека при всяко ведунение и смущение на духа, при всяко изкушение се обръщаме към своя ангел, като към най-верен приятел, да се съветваме с него като с най-мъдр наставник, да го призоваваме като своя ходоател и застъпник пред Бога, като го молим за възпитание и възхрепа. И нека бъдем убедени, че където и да сме, където и да отпочнем в името на Бога, ще услужим, защото ангелите ще бъдат зорко, ще ни ръководят и подпомагат в желанието ни да стоим синове на светлината, правдата, мира и любовта.

А. И. И.

Свещеник Грозю П. ГРОЗЕВ

ЦЪРКОВЕН И ОБЩЕСТВЕН ЛЕТОПИС

Църковни служби на Негово Светейшество Българския Патриарх Максим

На 1 април 1973 г. Негово Светейшество се черкува в Троиския манастир и арпобладе първосвещителството си благоословие на манастирското братство и богомолците.

На 22 април — Цветина — Негово Светейшество в съслужение с главния секретар на Са. Синод архимандрит Дометиян и храмовото духовенство отслужи света литургия в столичния храм „Св. Преображение“ и произнесе слово за празника.

На 26 април — Велики четвъртък — Негово Светейшество извърши вечерното богослужение с четене на 12-те Евангелия в столичния храм „Св. Николай Софийски“ и произнесе слово.

На 27 април — Велики петък — Негово Светейшество отслужи вечерното богослужение на околото Христово в столичния храм „Св. Семимисленци“ и произнесе слово за кръстната смърт.

На 29 април — Великиден — Негово Светейшество в съслужение с епископи, архимандрити и храмовото духовенство извърши великденската среднощна служба в патриаршията катедрала храм-памятник „Св. Александър Невски“. Голямото множество богомолци той поздравя с великия ден на светлото Христово възкресение.

На 29 април в епархийския катедрален храм „Са. Неделя“ Негово Светейшество извърши богослужения чии на четене

светото Евангелие на разни едни, произнесе слово за празника, в присъстващите го поздравиха с големиа празник и той ги благослова.

На 7 юни — Възнесение Господне — Негово Светейшество в съслужение с Високопреосвещените митрополити Велико-търновски Стефан, Доростолски и Червенски Софроний и Пловдивски Варлаам, Високопрелодобните архимандрити Дометиян и Мирон заедно с манастирското братство отслужи света литургия в Троицката света обител и произнесе слово за празника. При изтичанските братствени хор, който бе на колониаческо посещение в манастира.

На 17 юни — св. Петдесетница — Негово Светейшество отслужи света литургия в храма „Св. Троица“ в Драгалевци по случай храмовия празник и произнесе слово.

На 24 юни Негово Светейшество заедно с Високопреосвещените нате синодални архиепископи и Пресвещенни епископи отслужи панихида на гроба на блаженпочивания и приснопамятен ексарх Йосиф.

На 29 юни — Петровден — Негово Светейшество отслужи света литургия в Дървенишкия манастир и произнесе слово за празника.

По покана на БПЦ в страната ни гостува от 22 септември до 7 октомври т. г. прот. доцент Николай Гуляев, заместник-председател на Вишния отдел при Московската патриаршия.

От 5 до 28 септември т. г. в страната ни пребиваваше като гост на БПЦ д-р Хайриш Хелдшер, вицепрезидент на ФМК. През време на престоя му той бе приет от Негово Високопреосвещенство Старозагорския митрополит Панкратий, председа-

тел на Отдела за културно-мировторна дейност и междуцърковни връзки на БПЦ.

От 17 до 22 септември във Варна бе проведен XV Световен конгрес по философия.

От страна на БПЦ в Конгреса взеха участие като гости-наблюдатели проф. Иван Панчовски, доц. Тото Кояв и асистент Антоний Хубанчев.

